

Vol. II

**Papalitatea, Transilvania
și Principatele Dunărene
un mileniu de istorie controversată**

Colectia ISTORII SECRETE la VATICAN

de Vladimir Duca
prezentată de Dan-Silviu Boerescu

Colecția: **ISTORII SECRETE**
Coperta: Stelian BIGAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DUCA, VLADIMIR

**Papalitatea, Transilvania și Principatele Dunărene –
un mileniu de istorie controversată : docu-drame și mituri istorice
însoțite de consemnări din presă / de Vladimir Duca. -**

București : Integral, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-606-992-280-4

2

929

© INTEGRAL, 2019

Editor: Costel POSTOLACHE

Tehnoredactor: Stelian BIGAN

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări,
fără acordul scris al editorului, este strict interzisă
și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

ISBN 978-606-992-280-4

Papalitatea, Transilvania și Principatele Dunărene un mileniu de istorie controversată

Docu-drame și mituri istorice
însoțite de consemnări din presă
de Vladimir Duca
Colecție prezentată de Dan-Silviu Boerescu

INTEGRAL

Sumar

Catolicismul în România – dincolo și dincoace de statistici / 7

**Corespondența Sfântului Scaun cu „Atletul lui Hristos”,
conflictul cu ortodoxia și alte evenimente
dintr-un mileniu de istorie / 21**

**Evul Mediu catolic și Țările Române – o istorie complicată
influențată și de nevestele pătimase ale unor domnitori / 35**

**Conflictele religioase din Transilvania –
ortodocși, calvini și catolici vs.
Bule Papale și Diplome Leopoldine / 61**

**Răscoala călugărului Sofronie de la Cioara
și riposta barbară a generalului Buccow, care a dărâmat
cu tunurile biserici și mănăstiri românești / 79**

Contradicțiile unirii cu Biserica Romano-Catolică / 97

Monseniorul Ghika, „un aristocrat în Gulagul Valah” / 101

Lămuriri bibliografice / 111

Catolicismul în România – dincolo și dincoace de statistici

Cultul romano-catolic este unul din cele 18 culte recunoscute de autoritățile române. Conform datelor recensământului din 2011 un număr de 870.774 de cetățeni români s-au declarat romano-catolici, față de 1.028.401 în anul 2002. Conform datelor recensământului din 2011 județele cu cea mai numeroasă prezență romano-catolică erau: Harghita (200.663), Bacău (94.490), Covasna (73.739), Satu Mare (59.590), Timiș (54.547), Mureș (48.530), Bihor (48.350), Neamț (45.338) etc. Însă, conform buletinului oficial al Sfântului Scaun, în aceeași perioadă recensământul intern al Bisericii Catolice a numărat în România 1.193.806 credincioși romano-catolici, cu 165.405 persoane mai mult decât cele înregistrate de autoritățile române. Credincioșii romano-catolici au, deci, o pondere de 4,5%-5,5% din populația României.

Cea mai veche episcopie catolică de pe teritoriul actual al României este Arhidieceza de Alba Iulia (secolul al XI-lea). Primele episcopii catolice din exteriorul arcului carpat, respectiv

Episcopia de Siret (secolul al XIII-lea), Episcopia Milcovului (secolul al XIII-lea) și Episcopia Severinului (secolul al XIV-lea), au fost devastate de marea invazie mongolă (1241), respectiv de invazia otomană din secolul al XVI-lea. Actuala Arhidieceză de București este o fondare mai nouă, din secolul al XIX-lea. Biserica Catolică din România a avut de suferit în timpul regimului comunist, când toți episcopii ei au fost arestați, așezămintele școlare și de caritate naționalizate, ordinele religioase interzise, iar întreaga activitate religioasă catolică drastic restrânsă și pusă sub supravegherea Securității.

Principalele locuri de pelerinaj ale Bisericii Romano-Catolice din România sunt Șumuleu Ciuc (cu cel mai mare aflux de Rusaliile romano-catolice), Cacica și Maria Radna (amândouă de Sfânta Maria Mare, 15 august).

Biserica Romano-Catolică din România este organizată în șase dieceze, dintre care două sunt arhidieceze: Arhidieceza de Alba Iulia, Arhidieceza de București, Dieceza de Iași, Dieceza de Oradea Mare, Dieceza de Satu Mare, Dieceza de Timișoara.

Concordatul din 1927 a fost încheiat în data de 10 mai 1927 între Regatul României pe de o parte și Sfântul Scaun pe de cealaltă parte. Din partea României a semnat ministrul Vasile Goldiș, ministru al Cultelor în guvernul Averescu, iar din partea Sfântului Scaun a semnat Cardinalul Pietro Gasparri, cardinal secretar de stat. Concordatul a permis reorganizarea Bisericii Catolice de rit latin și garanta credincioșilor exprimarea libertății religioase, așa cum fusese recunoscută, în Constituția din 1923, pentru ortodocși și greco-catolici. Legea pentru ratificarea Concordatului cu Sfântul Scaun din 12 iunie 1929 a fost votată de Senat în ședința din 25 mai 1929 și de Adunarea Deputaților în ședința din 29 mai 1929. Legea a fost promulgată

prin decretul nr. 1842/1929 și publicată în Monitorul Oficial nr. 126 din 12 iunie 1929. În condițiile în care Regele Mihai I era minor, decretul de promulgare a fost semnat de cei trei membri ai Regenței, unul din ei fiind chiar Patriarhul ortodox Miron Cristea.

Principalele prevederi ale Concordatului erau următoarele: religia catolică apostolică de orice rit, se va practica și exercita liber și în public, în tot Regatul României (art. 1); se recunoaște Bisericii Catolice din România personalitatea juridică conform dreptului comun al țării, capabilă să dobândească și să administreze bunurile patrimoniale care sunt garantate de stat, conform Constituției Regatului (art. 9). Se bucurau de personalitate și capacitate juridică: parohiile, protopopiatele, mănăstirile, capitulele catedralelor, abațiile, episcopiile, mitropoliile și celelalte organizații canonic și legal constituite. Mitropoliții, episcopii și coadiutorii *cum iure successionis* trebuia să fie cetățeni români. Sfântul Scaun, înainte de numirea lor, urma „să notifice guvernului regal persoana ce urmează a fi numită, spre a se constata de comun acord dacă nu ar fi în contra ei motive de ordin politic” (art. 5). Ordinilor și congregațiilor religioase li se recunoaște personalitate juridică cu condiția ca ele să îndeplinească condițiile stabilite de legile în vigoare, vor putea deschide noi case numai cu încuviințarea dată în înțelegere de către Sfântul Scaun și Guvernul Român (art. 17, alin. 2), iar noi ordine și congregații se vor putea stabili în România (art. 17, alin 4). Vor putea deschide școli și fixa limba de predare (art. 19, alin. 3). Biserica are dreptul de a se îngriji de orice asistență religioasă pentru credincioșii ei în armată, spitale civile și militare, orfeline, școli corecționale, penitenciare, ținând cont de regulamentul instituțiilor respective (art. 18). Biserica Catolică are

dreptul de a înființa și întreține pe cheltuiala proprie: școli primare și secundare, care vor fi sub dependența episcopilor și sub supravegherea și controlul Ministerului Instrucțiunii Publice (art. 19, alin 1). Toate școlile vor avea dreptul de publicitate.

Prin Decretul nr. 151 din 17 iulie 1948, Concordatul a fost denunțat de către autoritățile comuniste din România, iar în august 1948, guvernul a preluat silnic o parte din prerogativele papale. Noua Lege a Cultelor consfințește dreptul puterii laice de a interveni în organizarea bisericească. Articolul 22 prevedea că „pentru crearea și funcționarea de eparhii (dioceze, superintendențe), se vor socoti în medie 750.000 de credincioși pentru fiecare eparhie”. Astfel, statul, și nu Suveranul Pontif, stabilea modul de organizare. Abrogarea Concordatului în vara anului 1948 a fost motivată în presă prin garantarea libertății religioase în Republica Populară Română, ceea ce anula, implicit, și motivele ce au stat la baza unirii din 1698. Prin urmare, la 1 decembrie 1948, guvernul de la București a decretat „reunificarea cu Biserica Ortodoxă Română” a greco-catolicilor, act față de care Vaticanul a protestat.

Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică, este o biserică catolică, *sui iuris*, de rit bizantin. Biserica Română Unită cu Roma a jucat un rol esențial în dezvoltarea culturii române moderne, iar tradițional este considerată una dintre cele două biserici naționale românești. Întâistătătorul ei din 1994 și până în prezent este Arhiepiscopul Lucian Mureșan (cardinal din 2012).

Biserica Română Unită cu Roma s-a format în urma unirii celei mai mari părți a clerului și a credincioșilor Mitropoliei Ortodoxe din Ardeal (Transilvania) cu Biserica Romei. O mică parte din credincioși nu a aderat la actul de unire, dar cea mai

mare parte a lor a devenit fidelă episcopilor uni(a)ți. Din datele recensământului din anul 1930 reiese că 31,1% din populația din Transilvania era greco-catolică, iar 27,8% era ortodoxă. În Crișana-Maramureș, 36,8% din populație s-a declarat ortodoxă și 25,2% greco-catolică, iar în Banat 56,1% din populație era ortodoxă și 3,6% greco-catolică.

Realizată după modelul unirii Bisericii Rutene din Polonia și a Episcopiei de la Munkacs (în Transcarpatia), unirea bisericii transilvane s-a produs în preajma anului 1700, însă anul și data exactă, ca și modalitatea de constituire, sunt în continuare extrem de disputate. Organizarea oficială a Bisericii Române Unite ca parte a Bisericii Catolice s-a făcut în 6 iulie 1716, în vremea Papei Clement al XI-lea, prin decretul „Indulgendum esse”. Ca și toate celelalte biserici greco-catolice din zona de influență sovietică, la ordinul lui Stalin, Biserica Română Unită a fost scoasă în afara legii în timpul regimului comunist, începând cu anul 1948 (Decretul 358 din 1 decembrie 1948) și până în 1989, iar patrimoniul acesteia a fost luat, fie în folosința statului comunist, fie în folosința Bisericii Ortodoxe Române. În această perioadă, și mai ales în anii stalinismului, ierarhii (un cardinal și 12 episcopi), preoții, călugării și credincioșii greco-catolici au fost aspru persecutați, mulți dintre ei murind în chinuri de martiri în închisorile și coloniile de muncă forțată din gulagul comunist sau în domiciliile forțate. Prin aceste măsuri, se urmărea micșorarea influenței Bisericii Catolice și facilitarea sovietizării României. În 16 decembrie 2005, Biserica Română Unită a fost ridicată de Papa Benedict al XVI-lea la rangul de biserică arhiepiscopală majoră, cu autonomie și drepturi similare celor aferente patriarhiilor catolice orientale. Potrivit ediției din 2005 a Anuarului Pontifical, la sfârșitul lui 2003, Biserica

reunea 737.900 de credincioși, 716 preoți eparhi și 347 de seminariști. Conform datelor recensământului din 2002, în România au fost înregistrați 191.556 de greco-catolici, dintre care 160.896 etnici români, 19.645 maghiari, 6.148 romi, 1.721 ucraineni, 1.542 germani etc. Aceste rezultate sunt contestate de Biserica Română Unită, care acuză faptul că în formulare era tipărită deja confesiunea ortodoxă și a susținut că autoritățile au făcut presiuni asupra celor recenzați să nu se declare greco-catolici. Independent de Biserica Română Unită, în România există de asemenea șase episcopii (dieceze) romano-catolice (de rit latin), care formează Biserica Romano-Catolică din România.

Inițial, Biserica Română Unită cu Roma a fost pusă sub jurisdicția arhiepiscopului romano-catolic de Esztergom, care îndeplinea funcția de Principe-Primat al Ungariei. Astfel episcopul greco-catolic din Blaj se afla subordonat canonic celui romano-catolic din Esztergom. În anul 1777, a fost înființată ce-a de-a doua episcopie unită românească, Episcopia de Oradea Mare, subordonată inițial tot Arhiepiscopiei de Esztergom. Situația s-a schimbat la 26 noiembrie 1853, când prin bula „Ecclesiam Christi ex omni lingua” Papa Pius al IX-lea a ridicat Episcopia Română Unită de Făgăraș și Alba Iulia la rangul de mitropolie, cu Episcopia de Oradea drept sufragână. Astfel, Biserica Română Unită cu Roma a devenit provincie bisericească de sine stătătoare, subordonată direct Sfântului Scaun, ieșind deci de sub jurisdicția arhiepiscopului primat al Ungariei. Tot atunci au fost înființate două episcopii noi, cea de Lugoj și cea de Gherla, care au fost subordonate ierarhic (ca episcopii sufragane) Mitropoliei de Alba Iulia și Făgăraș, cu sediul la Blaj. Primul mitropolit al Blajului a fost Alexandru Șterca Șuluțiu. În perioada interbelică a fost înființată Episcopia de Maramureș,